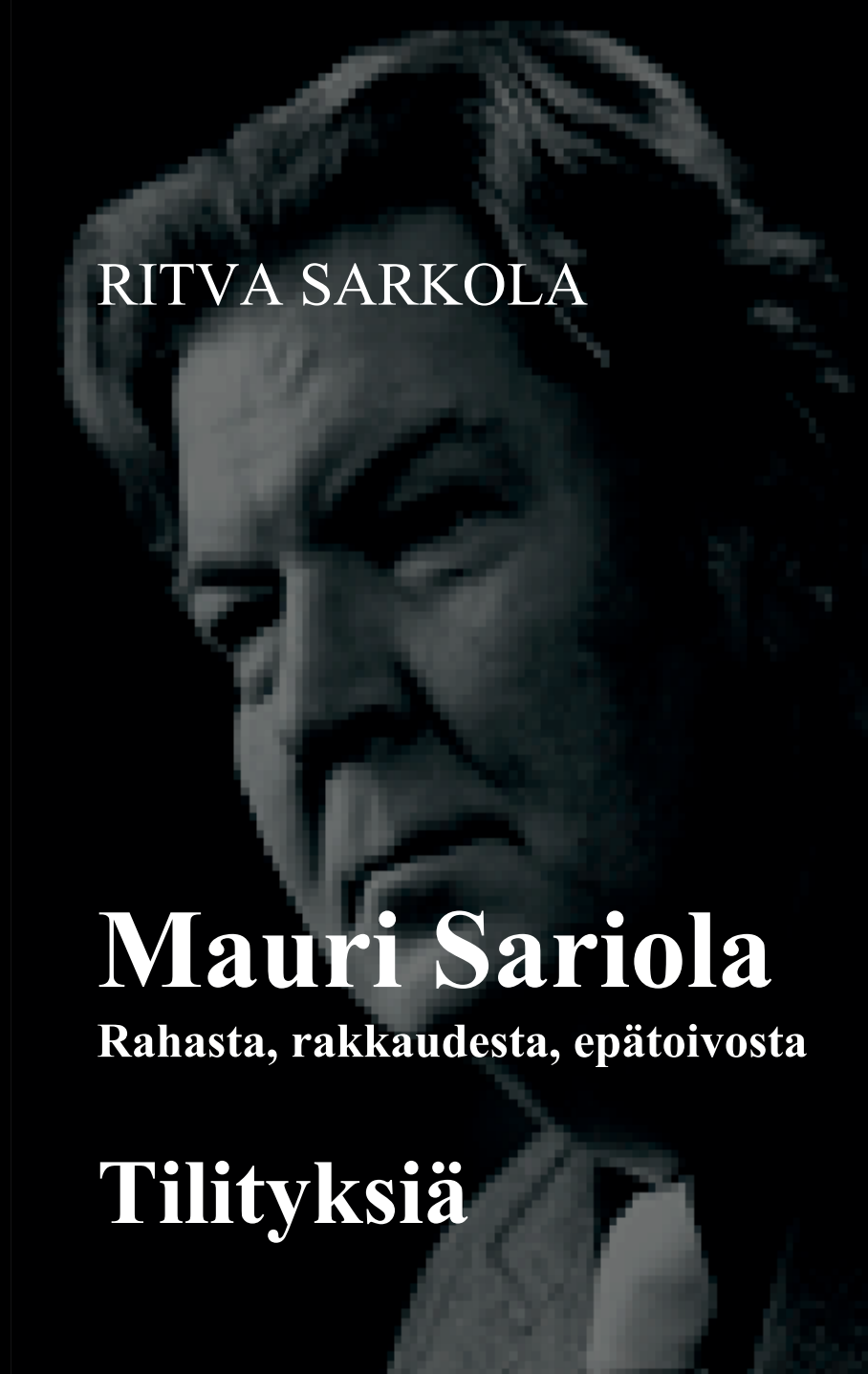

RITVA SARKOLA

Mauri Sariola

Rahasta, rakkaudesta, epätoivosta

Tilityksiä

RITVA SARKOLA

Mauri Sariola

Rahasta, rakkaudesta, epätoivosta

Tilityksiä

© 2017 Ritva Sarkola
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN:978-951-568-806-4

LUKIJALLE

Korkeat, valkokylkiset koivut seisoivat viluisina Sammatin mäellä neitseellisen lumen ympäröimänä ja hirsinen saunamökki nökötti yksinäisenä lahden pohjukassa. Tumma taivas loisti tuikkivin tähdin.

Näkymä oli jotenkin topeliaaninen, mutta kauaa emme sitä ennättäneet ihailla, ennen kuin kiirehdimme aamuöiseen joulujumalanpalvelukseen Sammatin vanhaan, punaiseksi maalattuun puukirkkoon. Kirkon pihalla oli verkkainen tunnelma. Hevosten pienet aisakellot helähtivät silloin tällöin heleällä äänellä kertoen, että oli aika siirtyä kuulemaan jouluyön sanomaa.

Istuuduttuamme Mauri kuiskasi kasvot vaalenneina, että ”arvostan oloanne täällä”. Maurilla oli ollut erikoisen vaikea syksy, mihin tuntui tuovan lohtua vain Tuula. Hän oli Maurin tukipilari. Kirkosta siirryimme kirkkokahville. Emäntä oli nähnyt vaivaa joulun herkkujen hankinnassa ja tunnelma pöydässä oli lämmin.

Mauri oli esittänyt kutsun saapua Sammatin joulukirkkoon jo marraskuun puolella, eikä siitä sen enempää puhuttu. Oli selvää, ettei kutsusta kieltäydytty.

– Niin katoaa aika, katoaa ihminen, Mauri tuumasi ja otti isoon kouraansa siron konjakkilasin. Hän pyysi seuruetta nousemaan ylös. Hän kohotti lasiaan ja sanoi, että me seisomme tässä yhdessä tietäen, että täällä Sammatin ystävyysden linnake seisoo ehjänä ja väkevänä vuosikymmenestä toiseen. Hän kiitti perhettämme vielä kerran

saapumisestamme joulujumalanpalvelukseen
Sammattiin. Kahvit juotuamme lähdimme aja-
maan kotiin. Lapset ja puoliso nukkuivat ja mi-
nua ympäröi rauha. Se oli joulu, jonka jälkeen
aloin tehdä muistiinpanoja tapaamisistamme.

PELKOJA JA UNELMIA

Iso mies ja mieletön elämä.

Niin mahtavan rehvakasta, mitä ulkoiseen kuvaan tulee. Välillä kuitenkin mielen täyttää lapsuuden ja nuoruuden muistot, koko eletty elämä ja mies kärsii kuin Tantalos, joka hänkin sai kärsiä tekojensa ikuista rangaistusta.

Sariolakin tuntuu olevan jumalten rakastama, sillä niin heikoilla on hänen elämänsä ollut, niin onnetonta vaelluksensa lapsuuden kauhuista ja ristiriidoista nuoruuden nöyryytyksiin ja toistuviin putoamisiin oman moraalinsa ulkopuolelle.

Vanhempien raskaat ristiriidat, isään kohdistuvat syytökset kyläläisten taholta. – Niin sopimatonta käytöstä opettajalta, sanoivat ja osoittivat sormella lehtolapsen isää. Lauri-veljen traaginen kuolema, kun hän ajoi pyörällä Takajärjen sulaan. Isoveljen, juristiksi lukevan jo aikuisen veljen, melkein saavuttamattoman idolin, poismenon muistoon sisältyy myös syyllisyyttä jostain käsittämättömästä syystä. Isän itsemurha... Nuori Mauri, lapsi vielä, jota oli nukutettu vanhempiensa välissä yli kymmenvuotiaaksi, kuin erottavana, ylipääsemättömänä esteenä vanhempiensa lähentymiselle, löytämässä kuolleen isänsä. Äiti kasvattamassa poikaan kovuutta: – ”Menet ja poltat isäsi veriset vaatteet saunan pesässä...”

Loputon pelko ja tuska, ikuiset muistot mielessä. Lapsuudesta selkiintymättömät arvet. Ainainen putoaminen ja loppumattomat lupaukset.

Silti hän on aina noussut, vahvistunut kuin ahjossa käytetty ja taottu rauta, mutta mitään hän ei ole oppinut. Yhä edelleenkin hän yrittää varastaa jumalten pöydästä, yhä uudelleen hän haluaa koetella jumalten kaikki tietävyyttä uhraamalla heille sen, mikä hänelle on rakkainta, vain saadakseen elämältä yhä enemmän ja lisää hamutessaan hän on vain menettänyt.

Hänenkin kohtalokseen näyttää jääneen ainainen elämän jano ja nälkä: Lyömätön kirjallinen läpimurto, ikuinen rakkaus ja ihmisten varaukseton hyväksyminen. Kaikki ne ovat niin lähellä, mutta aina kun hän yrittää tarttua niihin, ne katoavat. Siinä on hänen tähänastisen elämänsä mitta ja tragedia. Eikä hän koskaan pääse irti muistoistaan, jotka nakertavat häntä kuin hevosmuurahaiset suurta vankkaa hirttä. Nakertavat hiljaa ja lakkaamatta, nakertavat ontoksi ja tyhjäksi, heikoksi vankemmankin.

– Lapin yöt alkoivat pimentyä. Huolimatta omista vakuutteluistani, oli pakko tunnustaa, että pimeyden mukana siellä kaukana, suoraan sanoen tuuliajolla tuhannen kilometrin päässä ystävistä ja omaisista, alkoi iltaisin ennen nukahdamista pimeyden mukana hiipiä sydämeen hienoinen epävarmuuden tunne. En olisi epäillyt lainkaan selviytymistäni, jos olisin ollut tavallinen sikäläinen päivästä päivään elävä jätkä. Helppo olisi silloin ollut itsensä hengissä pitää. Mutta

elämässäni oli niin paljon muuta ajattelemisen aihetta. Äitini, Pupujussi, opiskeluni, rahahuolet. Viina ja kortit, joista en kyennyt pysymään erossa, se oli kuin kirousta. Silloin kadehdin tavallista jatkää, joka söi, joi ja nukkui. Otti ryypyn murheeseen, eli ja kuoli. Tietämättä, mitä todellinen elämä oli...

Sillä lailla se Sariola elokuun lämpimänä, tummana iltana armon vuonna kuusikymmentä kahdeksan vielä uskoi itse tietävänsä elämän todellisen olemuksen, käydessään muistoissaan läpi elämänsä traumaattisinta jaksoa siellä jossakin pohjoisen kämpillä, ollessaan silloin päälle parikymppinen.

Oleilin ja odottelin Lahnajärven Lentävässä lautasessa, jossa muovituolilla istuen tunsin ahdistuvani. Koin istuvani kahden syvän muovilautasen välissä, ilman happea ja tietoa tulevasta, ympärillä pyöreänä rivinä ikkunat kuin ulos pulistuneet elottomat silmät.

– Väkeviä täällä ei saanut, mutta puutteeeseen kelpasi mikä hyvänsä. Ainakin sen aikaa, kun matkaan lähetetty luottomies toisi kaivatun pontikan.

Ja ihan tosissaan kirjailija tuollaisia puhui.

Ei niin, etteikö hän olisi oppinut kunniottamaan kunnon lentojatkää. Senhän näki jo kirjoistakin. Mutta hänen, ison ja mahtavia ajattelevan miehen mieleen ei koskaan juolahtanut, että noilla työn raskaan raatajillakin olisi ollut syvä tunne-elämä ja että myös he olisivat kantaneet huolta arjesta ja elämästä. Ja jos kantoivatkin

Sariolan mielestä, niin pieniä olivat ja tyhjänpäiväisiä nuo murheet verrattuna kirjailijan syvään ja pohjattomaan tunteen ja tuskan kuiluun. Sellaiseen, jonka vain oletettu yli-inhimillinen äly ja muisti saavat aikaan.

Eikä sivistystä sopinut unohtaa.

Kirjailija pääsi lähelle kämppäkavereitaan tai ainakin joitain heistä, oppi ymmärtämään omien sanojensa mukaan pohjoisen miehiä ja kunnioittamaan heidän sydämensivistystään.

Sydämensivistys ja sivistys olivat kuitenkin jyrkästi erotettavissa toisistaan. Sariolan mielestä sivistyneellä ihmisellä piti olla, tai oli ainakin suotavaa olla, akateeminen loppututkinto. Mutta jos näin hyvin ei ollut, niin oli ainakin jonkinlaisia vähimmäisvaatimuksia. Piti puhua kirjakieltä, tuntea kohtalainen määrä sivistyssanoja ja latinankielen lentäviä lauseita, mutta ennen kaikkea piti tuntea jälkensä. Historiaa tuntematon ei käynyt sivistyneestä.

– Silloin minä kirjoitin päiväkirjaani, että turha on kadehtia! Turha lannistua! Sillä eipähän tässä ole oltu, olla eikä tulla olemaankaan mitään naukumammanpoikia! Ja hametta ei vedetä henkisestikään päälle niin kauan kuin henki pihisee! Ja veri kiertää kuumana. Silloin tuntui toivottomalta, lopulliselta ja pelottavalta. Mieleen hiipi epäily, ettei Pupujussi sittenkään tulisi omakseni, mutta nyt ei hiivi. Tupun minä saan, se on saletti, tai muuten minua saa loppuelämäni kutsua pasakakorvenantiksi ja lököpöksylököksi. Täytyy vaan jättää entinen ja osata toimia toisin, paremmin. Kyllä se siitä järjestyy – aikanaan...

Sariolan kunniaksi on sanottava, että hän oli aina valmis aloittamaan uuden elämän, paremman. Moraalisen ja kunniallisen, miehekkään elämän. Sellaisen, mitä Susikoski eli...

Jotenkin koskettava, syvältä viiltävä tilitys elämästä kymmenen vuoden ajalta, ja ennen kaikkea päätösjaksosta kahdenkymmenen vuoden takaa, täynnä Sariolan tuskaa, elämätkuvausta ja kaihoisaa rakkautta. Täynnä toiveita ja lupauksia, odotuksia paremmasta. Vakuutuksia uhkapelin ja viinanjuonnin lopettamisesta, itsepetosta ja kaiken alla virtaavaa uskoa Luojan ihmetöihin. Epäilyksen keskellä kuitenkin outoa uskoa ja luottamusta myös itseensä.

Mutta muutakin.

Tuo karhu, joka tuossa puristi punaisena hehkuvaa viinilasia kuin tahrattua elämänlankaa, muistellen nuoruuttaan ja valaen uskoa tulevaan, ei itse huomannut, että kaksikymmentä vuotta oli vierähtänyt, mutta perusasioiltaan elämä jatkui samana, muuttumattomana.

Tai ei. Ei muuttumattomana. Tuhoisampana. Tänään istuttiin täällä Lahnajärvellä, huomenna kenties Primulassa ja sen jälkeen ties missä.

Nyt pelissä panokset olivat suurempia. Enää ei pelattu kahden viikon tilistä ja syöty sen jälkeen vesilettuja ja kaurapuuroa. Enää ei rahan virkaa pelissä tehnyt tulitikku, joka tyhjälle miehelle markkeerasi vitosta ja joka tilipäivänä vaihdettiin rahaan. Nyt oli jo pelattu perheen asunto ja auto ja hirmuinen nippu Suomen valtion seteleitä. Mutta tasosta ei ollut tingitty.

Nyt syötiin riekkoa ja pihlajanmarjahyydykettä ja juotiin parasta. Mitä siitä, että velka kertyi, rahaahan se tosin vain oli ja Remington-kirjoituskoneella sitä tehtiin lisää kiihtyvässä tahdissa ja kulutettiin vielä kiihtyvämmiin. Nyt elettiin, vaikka aamulla ei vielä tiennyt, mistä ennen pankkien sulkemista olisi saanut vekseliruletin pyörittämiseen tarvittavat korko- ja kuluvarat, joilla tavallinen, hyvin toimeentuleva ihminen olisi kuitannut kahden kuukauden verollisen palkan.

Mutta aina hän jotenkin selvisi, se oli kuin taikaa. Ja tyhjän päällä lepäävästä näennäisestä hyvinvoinnistaan hän oli aina valmis jakamaan myös ystävilleen. Auliisti hän tarjosi, auttoi ja jakoi sitä, mitä ei itse asiassa ollutkaan.

Se oli osa Sariolaa, osa tehtyä imagoa ja osa puhdasta hyväsydämisyyttä. Mauri oli niin pelottava alastomuudessaan, mutta tiesinhän toki, että kirjailijan oli elettävä kaikki, mistä hän kirjoitti. Ja eittämättä hän oli elänyt jo päälle nelikymppiseksi mahtavan ja tapahtumarikkaan elämän. Hän eli kaiken aikaa joka solullaan. Toisin kuten Waltari, joka kirjoitti Sinuhensa ja muut suurtyöt istumalla neljän seinän sisällä ja tutkimalla yliopiston arkiston papereita, puhaltaen töihinsä elävän, verenmakuisen hengen.

Kirjailijan mielikuvitus, älynsä tai viitseiäisyytensä ei siihen riittänyt. Hänen täytyi matkustaa, elää ja nähdä. Kokea kaikki, huonot ja hyvät asiat. Imää sisäänsä pienimmätkin vivahteet ihmisluonteesta ja luonnosta, ihmisen tai Luojan rakentamasta maisemasta. Niinpä monet hänen

ryyppyveikoistaan ja uhkapelikavereistaan tai pitempiaikaisista naistuttavistaan olivat oppineet odottamaan pelonsekaisin tuntein Sariolan kirjoja, sillä he olivat löytäneet niistä itsensä useammin kuin kerran. Naiset, jotka Sariolan keinuun lähtivät, löysivät itsensä poikkeuksetta seuraavasta kirjasta. Monessa se herätti kummia tunteita, pelkoa ja syyllisyyttä. Mutta Sariolan kertoman mukaan se aina jotenkin kiihotti heitä, kuten hallittu vaara ihmistä kiihottaa.

Suomalaisten rakastama kirjailija oli loistava näyttelijä. Hänelle oli tuttua velkaisen talon isännän nauru. Täällä maaseudulla Sammatin rauhassa vailla puhelinta ja kiusallisia kysymyksiä maksuaikatauluista, hän oli sittenkin lähimpänä itseään, aidoimmillaan, mutta ei suinkaan henkisesti alasti, fyysisesti kyllä hyvin usein ja tilanteista piittaamatta. Mäki oli hänen ja hän sai elää siellä kuin sika vatukossa, jos se sattui häntä miellyttämään. Ja usein se miellytti.

Ei kirjailijaa kiinnostanut, että Helsingin keskusta autioitui asunnoista, jotka vaihtuivat liikehuoneistoiksi noin tuhannen asunnon vuosivauhdilla tai että metron rakentamisesta vaihdettiin kitkeriä ja kovasanaisia mielipiteitä. Hän ei piitannut kirjallisista kiistoista, mitä nyt vähän otti kantaa jumalan pilkkaan tai paheksui ääneen vallankumouslauluja, jotka kaikuivat kaikkialla. Häntä ei heilauttanut heräävä ympäristöajattelu ja vesien jätekuormitus. Ja miksi olisikaan? Paljon tärkeämpi asia oli miettiä, miten pitää koko kesän syö-

tetyt sorsapoikueet pois metsästäjien aseenniip-pujen edestä. Tai istuttaa uusi puu mäelle tai huoli muurahaisista, jotka valloittivat saunapolkua niin, että isännän oli siirryttävä kulkemaan sen viereen, ettei olisi tallonut tämän hyvin järjestäytyneen ja ahkeran yhteisön jäseniä.

Ja aidosti kiinnostunut hän oli Lahnajär-velle pysähtyneen vieraansa matkasta Saloon ja Turkuun. Jos Sariola halusi, hän sai puhekump-paninsa tuntemaan itsensä tärkeäksi. Mutta ei häneltä puuttunut kykyä luoda ympärilleen epä-varmuutta ja huonommuuden tunnettakaan, jos niikseen tuli ja hän sillä tuulella sattui olemaan. Ja hän totisesti osasi kuuntelemisen taidon. Tietysti hän lokeroi kaiken kuulemansa aivojensa arkis-toon käyttääkseen siitä tarvittaessa niitä osia, jot-ka kulloinkin olivat kirjoittamiselle välttämättö-miä.

Nuoruuden muistoista hän siirtyi joustavasti Sammatissa viettämäänsä hilupilttuuseen. Pitkään hän ei koskaan jaksanut synkistellä.

– Oli se hyvä, ettei se kultakello sitten-kään hävinnyt ruohikkoon... Ja että se vaihto on-nistui eilen niin hyvin. Ajattele nyt, bussit saapu-vat tänne yhtä aikaa. Tupu astuu Turusta tulevaan ja matkaa kotiin Helsinkiin ja se toinen astuu samanaikaisesti alas Helsingistä tulevasta bussista. Katsoo siinä vähän kummissaan, kun vastaanotta-jaa ei näy ja menee sitten Matkahuollon kahvilaan. Ja niinhän minä sen olin ajatellutkin. Tupun auto lähti ja minä hain sen toimittajan tekeleen kahvi-lasti. Juu-u, sanoi Jussikin ja oikeassa oli.

Mutta kyllähän tuolla kokemuksella ja ristivedolla pitääkin jo pärjätä. Kirjailija on rakastunut, se on totinen tosi. Mutta rakkaus tähän Tuulaan on oma erityinen asiansa, kaiken muun yläpuolella. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että entinen elämäntyyli olisi muuttunut. Naiset ovat naisia ja Sariola kirjailija. Ehtymätön tutkimusmatkailija, mitä vastakkaiseen sukupuoleen tulee.

– Ja se oli kuule pari päivää sitten tiukka paikka. Alkoι se päivä etukäteen jo varjostaa uniakin. Ja kaiken huipuksi Tapolat tunkivat mökille. Inhotti, mutta piti vaan säädyllisyyden nimissä näyttää hyvää naamaa. Hyi helvetti! Kaikkeen sitä on itsensä pakotettavakin! Onneksi Asp tuli seuraavana päivänä ja pelasti tilanteen. Hauska herra se Asp ja aina mieluisa vieras.

– Vähän aikaa oli sellainen tunne, kuin huomista ei olisikaan. Mutta tuli se piru sieltä. Siinä kuule tarvitaan tuuria ja peräänantamatonta latausta, kun samana päivänä hoitaa seitsemän pankinjohtajaa käytännöllisesti katsoen ilman rahaa. Mutta Tormakselta saadulla tuhannella kahdella sadalla selvitin koko ruuhkan. Ei ne vaikeudet tähän loppu, mutta olen kuitenkin pystyssä eikä minua ole litistetty.

Eivät, eivät totisesti loppu. Rahaa olisi äkkiä ruvettava tekemään jostakin. Ja perhe tulossa maalle. Se ei hyvää lupaa. Tuula tulossa isänsä luokse naapuriin. Se tietää vaikeuksia Anjan kanssa. Takana muutaman ajan sisällä paljon juomista ja muita naisia. Hirveä ponnistus jälleen kerran raha-asioiden hoitamiseksi, eikä kiinteää, kuivaa jalansijaa missään, mistä ponnistaa. Sa-

riola ponnistaa vaikka suomättäältä, jos niikseen tulee, ja useimmiten tuleekin.

– Tupu sanoi, että lauantaina pidetään Korpelassa mansikanistutuskemut. Joko Anja lähtee mukaan tai ei lähde, mutta silloin viimeistään näen Tupun, jos en sitten lähde jo perjantaina tupakanostoon... Kyllä se Anja ne tupakanostot tietää, eikä aina jaksaisi tapellakaan. Vaikka kai se on pieni hinta siitä, että saa hetken pitää Tupua sylissään. Tuolta se tulee Jussikin. Ja minä lähdän saunanlämmitykseen. Se kuule on sauna melkein kaikki. Sieltä se tulee voima ja hyvä mieli. Menneet ja tulevat murheet unohtuu ja Enäjärven vesi on yhtä suloista kuin aina ennenkin.

Sariola ja hänen saunansa. Ainut melkein täyttynyt unelma.

– Saunasta ja rakkaudesta minä aikoinani unelmoin siellä pohjoisen kämpällä, raavaiden miesten keskellä asuessani. Mitähän nekin olisivat ajatelleet, jos olisivat unelmani tienneet! Unelmoin hirsisestä järvisaunasta.

– Kuten huomaat, jotkut toiveet voivat toteutua täydellisinä! Ei siis pidä menettää uskoaan. Tiedän, että pystyn ihmisenä parempaan ja parempaan kirjailijana. Usko vaan, että se, mitä tähän mennessä olen tehnyt, on vain jäävuoren huippu, mutta kun jäävuoret sulavat, kuuluu vielä kova kohina. Vaikka elämä olisikin tähän asti ollut yhtä helvetin lupaamista, se ei tarkoita sitä, ettei muutos olisi mahdollinen. Ettenkö viimeinkin voisi toteuttaa haaveitani, viimein aloittaa alusta puhtaalta pöydältä. Sen eteen on vain tais-teltava. Harvat päätökset ja toiveet ovat kohdalla-

Olen kirjoittanut muistiinpanoja menestyskirjailija Mauri Sariolan henkilökohtaisesta elämästä ja yksityiskohtaisista tapahtumista vuoden 1968 jälkeen. Kirjoitukset perustuvat Maurin kanssa käytyihin keskusteluihin ja omakohtaiseen osallistumiseen.

Kirjan kappaleet kuvaavat kirjailija Sariolan kovaa arkea, työtä ja myös taloudellista menestystä. Toisaalta näitä vuosia varjostivat alkoholi ja uhkapeli aiheuttaen heikkoutta, pelkoa ja epätoivoa. Kirjassa ei kaunistella tätä arkea juhlinnan keskellä.

Elin voimakkaasti mukana, kirjoitan tekstin omalta osaltani minä muodossa. Olin jättänyt näiden vuosien aikana kirjoittamani muistiinpanot elettyinä elämästä pölyttymään. Nyt puhallan pölyt, ne hetket koskettavat yhä.

Mäntyharjussa 25.9.2017

Ritva Sarkola

